

TOplum RUh SAĞlığı Ve HALk SAĞlığı HEmĐireliĐi

1

**Dr. Öğretim Üyesi Sevil Albayrak
Kırıkkale Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi
Hemşirelik Bölümü/ Kırıkkale**

SUnum Planı

- Toplum ruh sağlığının önemi
- Ruhsal bozuklukların ortaya çıkma nedenleri
- Toplum ruh sağlığı ve halk sağlığı hemşireliği ilişkisi
- Ruhsal bozuklukların önlenmesinde halk sağlığı hemşirelerinin rolü
- Ruhsal bozuklukları önlemede halk sağlığı hemşirelerinin fonksiyonları

- Dünyada ve Türkiye’de ruhsal bozuklukların yaygınlığı ciddi bir halk sağlığı sorunu olarak görülmektedir.
- Toplumlar kendisi ve çevresi için uyumlu ve üretken insanlara ihtiyaç duyar.
- Sağlıklı insanlardan kişisel ve toplumsal başarıları ile huzur ve mutluluğu kesiştirmeleri beklenir.
- Bu beklentilerin karşılanmasında, ruh sağlığını koruyucu ve geliştirici çalışmaların ciddiyetle ele alınması ve yaygınlaştırılması gereklidir.
- Son yıllarda toplum ruh sağlığı uygulamaları gelişmektedir.

- Halk sağlığı açısından ruhsal bozukluklar dört nedenle önem taşımaktadır:
 1. Yaşam kalitesi önemli oranda kişinin ruhsal durumu tarafından belirlenir.
 2. Tıbbi bakıma gereksinim duyan kişilerin büyük bölümü aynı zamanda ruhsal veya nörolojik bozukluklara sahiptir.
 3. Birçok bedensel hastalığın önemli ruhsal yönü vardır.
 4. Ruhsal bozukluklar erken ölümlere neden olabilir ya da kişilerde kalıcı hasar geliştirebilir.

- Halk sağlığı açısından ruhsal bozukluklara yaklaşım; ruhsal bozuklukların oluşmasını, ilerlemesini ve diğer sağlık sorunlarına eşlik etmesini önleyecek çalışmaları sistematize etmeyi kapsar.
- Ruh sağlığının korunması için öncelikli olarak toplumsal gelişimin güven altına alınması ve diğer toplumlara karşı hoşgörölü olan bir sosyal yapının kurulması sağlanmalıdır.
- Ruh sağlığının geliştirilmesi için de bireyin fizik, zihin ve duygu açısından optimal düzeyde gelişimine izin veren şartlar sunulmalıdır.

DSÖ, uluslararası işbirliğini ilerletmek ve güçlendirmek, yeni faaliyetleri canlandırmak ve ruh sağlığı hizmetlerinde öncelikleri yeniden tanımlamak için beş öncelikli alana vurgu yapmıştır.

- Ruh sağlığının değerini ve görünürlüğünü geliştirmek
- Ruh sağlığı göstergelerinin geliştirilmesi
- Çocukların ve gençlerin ruh sağlığının gelişimi
- Yaşlılıkta ruh sağlığının gelişimi
- Çalışma hayatı, istihdam politikasında ruh sağlığının gelişimi

Ruhsal bozukluklar;

- Toplumsal ve
- Bireysel nedenlerle ortaya çıkabilir

RUhsal Bozuklukların Ortaya Çıkmasının Toplumsal Nedenleri

- Kontrolsüz nüfus artışı,
- Göçe bağlı plansız ve hızlı kentleşme,
- İşsizlik,
- Hızlı sanayileşme,
- Sosyal değerler sisteminin çöküntüye uğraması,
- Ekonomik gerilemeler,
- Savaşlar,
- Toplumsal karmaşa ve siyasi geçişler,
- Eğitim olanaklarının eşit olmaması ya da yetersiz oluşu.

RUhsal Bozuklukların Ortaya Çıkmasının Bireysel Nedenleri

- Toksik etkenler ve enfeksiyon hastalıkları,
- Beslenme bozuklukları,
- Doğum öncesi ve doğum sonrası yaşanan travmalar,
- Anne sevgisi yoksunluğu,
- Kalıtım,
- Çocuklukta ihmal ve reddedilme,
- Çocuğun aşırı korunması,
- Aile düzensizliği ya da parçalanması,
- Aşırı ahlak değerleri ve baskıları,
- Bozuk ve tutarsız disiplin,
- Çatışma ve saplantılar,
- Gerçek ya da imgesel başarısızlıklar.

Toplum ruh sağlığı hemşireliği

halk sağlığı
hemşireliği
içinde mi

ayrı bir
alan mı

ruh sağlığı ve
hastalıkları
hemşireliği
içinde mi

- Ülkemizde 1954 yılında çıkartılan “Hemşirelik Kanunu”na dayandırılarak 19 /4/ 2011 tarihinde yayımlanan Hemşirelik Yönetmeliğinin ek bölümünde;
- Toplum Ruh Sağlığı Merkezi Hemşiresi görev, yetki ve sorumlulukları

Halk Sağlığı Hemşireliği

içerisinde yer almıştır.

TOplum Ruh Sağlığı Hizmetleri

- Birincil önleme
- İkincil önleme ve
- Üçüncül önleme düzeylerinde ele alınmalıdır.

- Her bir önleme düzeyinde
 - bireye,
 - aileye ve
 - topluma yönelik hizmetler sunulabilir.
- Risk grupları önceliklidir;
 - fakirler,
 - göçmenler,
 - işsizler,
 - suçlular,
 - evsizler,
 - afet yaşayanlar,
 - çevresel strese ve
 - gürültüye maruz kalanlar vs. sayılabilir.

- Topluma ruh sağlığı hizmetlerini sunan hemşirenin diğer alanlarda olduğu gibi hemşirelik rolleri olan
 - bakım verici,
 - araştırıcı,
 - eğitici,
 - karar verici,
 - yönetici ve
 - savunucu rollerini kullanması gerekir.

Birincil Önleme 1

Ruh sağlığını korumak, ruh hastalıklarının oluşumunu önlemek ve bu çalışmalarını halka götürebilmek amaçlanmaktadır.

- Ruhsal bozukluklara neden olan etkenlerin belirlenmesi
- Risk faktörlerinin azaltılması
- Ruhsal bozukluklara direncin artırılması
- Hastalığın yayılmasına engel olma

Birincil Önleme 2

Halk sağlığı hemşiresinin rolü (1);

- Gelişimsel dönem özelliklerini bilir ve bu özellikler doğrultusunda çocuğun, ergenin biyo-psiko-sosyal gelişimini izler.
- Ergenlik döneminde ortaya çıkabilecek riskli davranışlar (sigara, alkol ve madde bağımlılığı, intihar, şiddet davranışı, riskli cinsel davranışlar vb.) konusunda koruyucu müdahaleleri gerçekleştirir. Bu doğrultuda ergene, aileye ve topluma danışmanlık yapar.
- Orta yaşlılık ve yaşlılık dönemindeki bireylere bu dönem özellikleri hakkında bilgi verir. Bu dönemde ortaya çıkabilecek fiziksel, duygusal ve sosyal problemlerle başetme yöntemleri hakkında destek olur ve danışmanlık yapar.
- Gebelik ve doğum süreci ile ilgili gelişebilecek ruhsal durumlara yönelik annelere eğitim yapar.
- Birey ve aileye yardım için toplumsal destek sistemlerini örgütler.

Birincil Önleme 3

Halk sağlığı hemşiresinin rolü (2);

- Toplumdaki bireylerin, kullandığı ilaçlar, bitkiler, alternatif tedaviler, vitaminler veya besin destekleri gibi alternatif tıp uygulamalarını değerlendirir.
- Koruyucu ruh sağlığına yönelik eğitim hizmetleri için, ilk ve orta dereceli okullarda, çeşitli sivil toplum örgütlerinde, basın ve medya aracılığıyla topluma bilgi aktarır.
- Birey, aile ve gruplarda olumlu sağlık davranışları geliştirmek için toplumdaki liderlerle işbirliği yapar ve onları harekete geçirir.
- Uygun aile ortamı sağlamaya yönelik programlarda görev alır.
- Toplumun ruh sağlığı inançları, tutumları ve damgalama ile mücadele programları yürütür ve görev alır.
- Stres ile başa çıkma, öfke kontrolü, kriz yönetimi, evlilik eğitimi gibi konularda eğitim ve danışmanlık hizmetleri verir.
- Sosyo-ekonomik düzeyi düşük bölgede yaşayan, göçle gelmiş, madde bağımlılığı açısından riskli, çocuk, ergen, kadın, yaşlı, işsiz ve engelli gibi ruh sağlığı bozulma riski taşıyan tüm grupların, ruh sağlığının korunmasında ve sürdürülmesinde görev alır ve destekleyici programlar oluşturur.

Birincil Önleme

Örneğin:

- o doğum öncesi ve doğum sonrası aileye yapılan ziyaretlerle anne bebek ilişkisinin kurulması sağlanır, böylece bebek ihmali ve doğum sonu depresyon önlenabilir.

İKincil Önleme

Ruhsal bozukluğu olanların erken tanısı, tedavisi ve bakımını sağlamak amaçlanmaktadır.

- Halk sağlığı hemşiresinin rolü;
 - Ev ziyaretleri yolu ile araştırmalar yaparak yeni vakaları bulur ve yönlendirir,
 - Tedavisi olanların tedaviye uyumuna destek olur,
 - Bireye gerekli bakımı verir,
 - Ruhsal bozukluğu olan bireyin ailesine rehberlik eder,
 - Bireyde akut ruhsal bozukluk ortaya çıktığında destek hizmet kullanımını aileye gösterir,
 - Ruhsal bozuklukların, fiziksel hastalık sürecinin erken belirtisi ya da hastalığın etkeni olabileceğini bilir ve hastaların ve sağlıklı bireylerin genel sağlık düzeyini değerlendirir, risk faktörü analizi yapar.
 - Riskli davranışlara (intihar, şiddet, kendine ve/veya çevresine zarar verme, kötüye kullanım, ihmal) ilişkin öykü alır, risk düzeyini değerlendirir.

İKincil Önleme

Örneğin:

- madde kullanımını, zorbalık gibi davranışı olan bireylere yardım edilerek hastalık oluşması engellenebilir.

Üçüncül Önleme 1

Ruhsal bozuklukların rehabilitasyon ve bakımının sürekliliğini sağlamak ve bunun için sistem oluşturmak amaçlanmaktadır.

Üçüncül Önleme 2

○ Halk sağlığı hemşiresinin rolü (1);

- İyileşme ve yeni duruma uyum sürecinde aileye ve bireye destek olur.
- Birey/aileye karşılaşılabilecekleri zorluklarla nasıl baş edecekleri konusunda bilgi verir,
- Ruhsal sorun yaşandığında uygun destek hizmetlerinin birey tarafından kullanımını sağlar,
- Hastayla biyo-psiko-sosyal bir bütünlük içerisinde, terapötik iletişim tekniklerini ve kanıta dayalı değerlendirme araçlarını kullanarak sürekli ve sistematik biçimde veri toplar, gereksinimlerini ve sorunlarını belirler, hemşirelik bakımını planlar ve uygular,
- Ruh sağlığı ile ilgili yasaları takip eder ve hasta ve aileyi yasalar hakkında bilgilendirir.

Üçüncül Önleme 3

Halk sağlığı hemşiresinin rolü (2);

- Gelişimsel, durumsal ve sosyal krizler için bireysel ya da grup danışmanlığı yapar, destek grupları oluşturur, psikososyal destek sunar.
- Hastanın, tıbbi tedavisine uyumunu, ilaçların etkilerini ve yan etkilerini takip eder, yan etkilerle başa çıkmada yardımcı olur.
- Psikiyatrik hastalığın yeniden alevlenmesine neden olabilecek durumları (bilgi eksikliği, tedaviye uyumsuzluk, stres vb) saptar ve alevlenmeleri önlemede aile ile işbirliği sağlar.
- Kronik ruhsal bozukluğu olan bireylerin taburculuk sonrası toplum içinde uyumlarını sağlamalarına yardımcı olur.

Üçüncül Önleme 4

Halk sağlığı hemşiresinin rolü (3);

- Psikiyatrik tedavi gören hastanın taburculuk sonrası hazırlanan ev programının uygulanmasında görev alır, hastanın toplumsal uyumunu sağlamaya yönelik girişimlerde bulunur ve rehabilitasyon ekibi ile işbirliği sağlar.
- Psikiyatrik tedavi gören hastaların topluma yeniden kazandırılması ve üretkenliklerini sağlamak için işverenler ve kuruluşlar ile ortak çalışmalarda bulunur.
- Ruhsal bozukluğu olan hastaların topluma yeniden kazanımında rol alan dernekler ile işbirliği yapar ve hastaları yönlendirir.

Üçüncül Önleme

Örneğin:

- ruhsal bozukluğu olan bireylerin topluma katılımlarının sağlanması, ilaç kullanımlarının takibi ve ayaktan merkezlere yönlendirilmesiyle hastalıklarının kontrolü sağlanabilir.

- Hemşirenin rollerini yerine getirebilmesi için
 - değerlendirme,
 - eşgüdüm,
 - hasta haklarını gözetme,
 - savunma,
 - sevk etme,
 - eğitim,
 - rehabilitasyon,
 - ev ziyaretleri,
 - krize müdahale,
 - fiziksel değerlendirme,
 - ilaç uygulamalarının izlenmesi becerileri ve yeteneklerini kazanmış olması gereklidir.

Bu beceri ve yeteneklerini,

- toplumun ve bireylerin ruh sağlığının korunması,
- risk gruplarının epidemiyolojik çalışmalarla belirlenmesi,
- erken tanı ve tedavinin yapılması,
- sağlıkta yaşam kalitesinin artırılabilmesi için kullanır.

Sonuç olarak;

- Toplumda ruhsal bozukluklarının ortaya çıkmasının önlenmesi, erken dönemde tespit ve yönlendirilmesi ve ruhsal bozukluklar ortaya çıktığında bu duruma uyumun kolaylaştırılması için hemşireler;
- hemşirelik bilgi ve becerilerinin yanı sıra halk sağlığı ve ruh sağlığı hemşireliği yaklaşımı bilgilerini sentezleyerek topluma ruh sağlığı hizmeti sunmada önemli katkı sağlayabilirler.
- Ayrıca ruh sağlığının politikalardan etkilendiğini unutmayarak ruh sağlığını koruyucu ve geliştirici politikaların oluşturulmasında hem hemşire hem de birey olarak etkin rol alabilirler.

Kaynaklar:

- Baltas Z..(2008). Ruh Sağlığı Epidemiyolojisi, Halk Sağlığı Ders Kitabı (Baltas Z. Ed.) İ.Ü. Cerrahpaşa Tıp Fakóltesi Yayınları, İstanbul. ISBN: 978-975-404-806-3.
- Hacıalıoğlu N. (2009). Toplum Ruh Sağlığı, Halk Sağlığı Hemşireliği (Erci B. ed.) Göktuğ Bası Yayın ve Dağıtım, Amasya328-336.
- Ivanov LL, Blue CL. (2008). Public Health Nursing: Leadership, Policy and Practice. Delmar Cengage Learning, USA. ISBN: 13:978-14018-3965-9.
- Patel V, Flisher AJ, Cohen A. (2006). Mental Health, International Public Health (Merson MH, Balck RE, Mills AJ. Ed.), Second Edition, Jones and Barlett Publisher ISBN: 13:978-0-76-37-2967-7.
- Pektaş İ, Bilge A, Ersoy MA. (2006). Toplum ruh sağlığı hizmetlerinde epidemiyolojik alışmalar ve toplum ruh sağlığı hemşireliğinin rolü, Anadolu Psikiyatri Dergisi, 7:43-48.
- Ritter LA, Lanpkin SM. (2012). Community Mental Health. Jones and Barlett Learning, Canada. ISBN: 13:978-0-7637-8380-8.
- Mclaughlin D, Long A. (2009). Community Mental Health Nursing, In: Sines D, Saunders M, Forbes-Burford J. Community Health Care Nursing. Fourth Edition, Blackwell Publishing Ltd. UK.
- Resmi gazete : 19/4/2011 tarih ve 27910 sayılı Hemşirelik Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik

Dikkatiniz ve İlginiz için
Teşekkürler

sevilalbayrak@kku.edu.tr